

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitularia Regvm Francorvm

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

Incipiunt Exemplaria De Diversis conditionibus qualiter regales chartas
pagenses, cui haec formola habere placuerit, & meliùs non valet,
scribantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-22974

præterea nonnulla negotia hominum, tam in palatio, quam in pago, quæ scribi non queunt antequam invicem conferantur, & juxta propositiones vel responsiones eloquia eorum tunc scribantur & gesta. Ego verò hæc quæ apud majores meos,

juxta consuetudinem loci quo degimus, didici, vel ex sensu proprio cogitavi, ut potui coacervare in unum curavi, & capitula prænotavi, ut facilius quod voluerit à quærente inantea scripto reperiantur.

Incipiunt capitula scedula operis hujus.

1. **Q**ualiter privilegium condatur.
2. Concessio Regis de hoc privilegio.
3. Emanitas Regis.
4. Confirmatio de Regis emanitate.
5. Preceptum Regis de episcopatu.
6. Indiculus Regis ad metropolitanam Episcopum ut alio Episcopo benedicat.
7. Consensus civitum pro episcopatu.
8. Charta de ducatu, patriciatu, aut comitatu.
9. Indiculus ad alium Regem, cum legatio dirigitur, & verbis suggeritur commendatitiis.
10. Rescriptum ad Regem pro suo legatario.
11. Tractoria legatariorum vel minima faciendi ad istius instar.
12. Preceptum interdonationis.
13. Preceptum de lesuervo, per manum Regis.
14. Prologi tres de cessionibus regalibus.
15. Concessio ad loco sancto.
16. Confirmatio Regis ad loco sancto.
17. Iterum confirmatio pro secularibus viris.
18. De Regis antrusione.
19. Preceptum de clericatu.
20. De divisione ubi Regis accesserit Missus.
21. De causas alterius receptas.
22. Preceptum denariale.
23. Charta de causa suspensa.
24. Charta de mandeburde Regis & Principis.
25. Prologo de judicio Regis, cum de magna re duo causantur simul.
26. Indiculus commonitorius ad Episcopum.
27. Item indiculus ad Episcopam pro alium distringendam.
28. Charta audientiale.
29. Indiculus ad laico.
30. Commutatione cum Rege.
31. Confirmatione Regis de omni corpore facultatis.
32. Si quis contra voluntatem Regis egerit, securitas cui eum persequi iusserit.
33. Preceptum quorum ab hostibus vel alio modo fuerint instrumenta incensa.
34. Relatione pagensium ad Regem directa.
35. Confirmatio alia de omni corpore facultatis ad monasterio.
36. Ut causas auctorum adsumendi suorum aliqui licentiam habeant.
37. Iudicium evinditiale.
38. Charta paricla.
39. Ut pro nativitate Regis ingenui velentur.
40. Ut leudesamio promittantur Regi.

INCIPIUNT EXEMPLARIA DE DIVERSIS conditionibus qualiter regales chartas pagenses, cui hæc formola habere placuerit, & melius non valet, scribantur.

De privilegio.

I. **D**omino sancto & in Christo venerabili fratri illo Abbati, vel cunctæ congregationi monasterij illius in honore beatorum illorum ab illo in pago illo constructo, ille Episcopus. Compellit nos affectio caritatis vestræ, radio inflammante divino, illa pro vestro quieti providere quæ nobis maneant ad mercedem, & ea recto tramite inconvulso limite terminari quæ perennem deinceps propi-

tiante Domino obtineant firmitatem; quia non minor à Domino retributio speratur futura pro succidiis contemplante temporibus quam ad præsens munera pauperibus offerente. Et ne nobis aliquis detrahendo æstimet in id nova decernere carmina, dum ab antiquitus juxta constitutionem Pontificum per regalem sanctionem monasteria sanctorum Lirinensis, Agaunenſis, Luxoviensis, vel modò innumerabilia per omne regnum Francorum sub libertatis privilegium videntur confi-

stere, sed pro reverentia sanctorum beatorumque omnium fratrum implendo iussa, custodiendo præcepta, obedientiam pro-
palabo. Quid verò vos vel successores vestri sancto suadente Spiritu deinceps custodiat, immo sanctæ illius Ecclesiæ Episcopus debeat adimplere, huic paginae credidimus inferendum. hoc est. ut de vestra congregatione qui in vestro monasterio sancta debeant bajulare officia, quam Abbas cum omni congregatione poposcit, à nobis vel à successoribus nostris sacros percipiant gradus, nullum pro ipsorum honore præmium percepturus. altare in ipso monasterio prædictus Episcopus benedicat, & sanctum christina annis singulis, si voluerint postulare, pro reverentia loci sine pretium concedat. & juxta dispensationem divinam, cum Abbas de ipso monasterio à Domino migraverit, quem unanimiter omnis congregatio illa monachorum ex semetipsis optimæ regula comperit & vitæ meritis congruentem elegerint, similiter sine præmium memoratae urbis Episcopus ipse promoveat Abbatem. Nullam penitus aliam potestatem ad ipso monasterio, neque in rebus, neque in ordinandis personis, neque in villabus ibidem jam conlatis aut deinceps regio munere aut privatorum conlaturas, vel in reliqua substantia monasterij, nos successorisque nostri Episcopi, aut Archidiaconi, seu ceteri alij ordinatores, aut qualibet alia persona prædictæ civitatis habere non præsumant, aut quodcumque de eodem monasterio, sicut de parrochiis aut ceteris monasteriis, muneris causa audeant sperare aut auferre; nec de hoc quod à Deum timentibus hominibus transmissum aut in altario offertum fuerit, aut sacris voluminibus, vel quibuscumque speciebus ad ornatum divini cultus pertinet, ad præsens conlata vel deinceps conlatura fuerint, auferre præsumant. Et nisi rogatus à congregatione illa vel ab Abbate, pro oratione lucranda, nulli nostrum liceat monasterij adire secreta aut finium ingredi septa. Et si ab eis illuc Pontifex postulatus, pro lucranda oratione vel eorum utilitate, accesserit, celebrato ac peracto divino mysterio, simplicem ac sobriam benedictionem perceptam, absque ullo requisito domum studeat habere regressum; ut quatenus monachi, qui solitarij nuncupantur, de perfecta quiete valeant duce Domino per tempora exultare, & sub sancta regula viventes, & beatorum patrum vitam

Tom. II.

sectantes, pro statu Ecclesiæ & salute Regis vel patriæ valeant plenius Dominum exorare. Et si aliquid ipsi monachi de eorum religione tepidi an secus egerint, secundum eorum regulam ab eorum Abbate, si prævalet, corrigantur. Sin autem, Pontifex de ipsa civitate coercere debeat: quia nihil de canonica auctoritate convellitur, quicquid domesticis fidei pro quietim tranquillitatis tribuitur. Si quis autem ex nobis, quod Deus avertat, calliditate commotus, aut cupiditate præventus, ea quæ sunt superius comprehensa temerario spiritu violare præsumpsit, à divina ultione prostratus, reatu anathematis subjaceat, & tribus annis à communione omnium fratrum se noverit alienum. & nihilominus hoc privilegium perpetim maneat incorruptum. Quam constitutionem nostram, ut firmis subsistat vigoribus, & nos & fratres nostri Domini Episcopi subscriptionibus manibus nostris decrevimus roborari. Actum ibi, sub die illo, anno illo.

Concessio Regis ad hoc privilegium.

II. Ille Rex viris apostolicis patribus nostris, necnon & inlustribus viris illi Comiti, vel omnibus agentibus præsentibus & futuris. Oportet enim clementiæ principali ut inter ceterorum petitionibus sacerdotibus debeat benignum accommodari auditum, & quod pro timore divini nominis postulat, ponatur proculdubio ad effectum, ut fiat in mercedem conjunctio, dum pro quietem fervorum Dei congrua impertitur petitio: quia fides perfecta non dubitat ad altissimi gratiam pertinere quod secundum sacro eloquio præcipue à domesticis fidei devota mente impenditur, quia scriptum est: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Ergo dum & ille Episcopus, aut Abbas, aut inluster vir monasterium in honore sancti illius, in pago illo, aut super sua proprietate, aut super fisco, noscitur edificasse, ubi ad præsens ille Abbas vel turba plurima monachorum adunata esse noscuntur, ad petitionem illius clementia nostra pro quiete ipsorum fervorum Dei præceptionem vigoris nostri placuit propalare, sub quo tranquillitatis ordine, Domino protegente, ipsi monachi juxta religionis normam perpetim valeant residere, elegimus ut & hac serie debeat plenius declarari: quia nihil de canonica institutione convellitur, quicquid ad domesticis fidei pro tranquillitatis pace con-

Math. 5.

A 2 ij

ceditur. Nec nobis aliquis detrahendo æstimet in id nova decernere carmina, dum ab antiquitus juxta constitutionem Pontificum per regalem functionem monasteria sanctorum illorum vel cetera in regno nostro sub libertatis privilegium videntur consistere, ita & præfens valeat Deo adjutore constare. Ergo, si quid in villabus, mancipiis, vel reliquis quibuscunque rebus, atque corporibus, aut regio munere aut privatorum aut superscripti illius, vel à quibuslibet est delegatum, aut deinceps fuerit additum, juxta quod ab illo Pontifice vel ceteris Domnis Episcopis ad præfato monasterio, juxta quod eorum continet privilegium, quem nobis præfatus ille protulit recensendum, sanctum esse cognovimus, nullus Episcoporum, ut diximus, nec præfens, nec qui fuerint successores, seu Archidiaconi, vel eorum ordinatores, vel quelibet persona, possit quoque ordine de loco ipso auferre, aut aliquam potestatem sibi in ipso monasterio præter quod scriptum est adaptare, vel aliquid quasi per commutationis titulum minuare, aut de ministerij ornamenta vel de offertione in altario inlata abstollere, nec ad ipso monasterio vel cellulas ejus, nisi tantum pro lucranda oratione, & ipsud, si fuerit, cum voluntate Abbatis vel ejus congregationis, absque dispendio eorum, aliter accedere penitus non præsumat; quod facilius secundum delegationis votum vel hujus seræ auctoritatem ad ipso monasterio absque ullius inquietudine ibidem cuncta proficiant in augmentis. adicientes ut nulli penitus judicum vel cuiuslibet hominum licentia sit de rebus præfati monasterij absque voluntate ipsorum servorum Dei in aliquo iniquiter defraudare, aut temerario spiritu suis usibus usurpare; ne, quod primitus est, & Dei iram incurrat & nostram offensam, vel à fisco grave damnum sustineat. Illud nobis pro integra mercede nostra placuit addendo, ut tam quod ex nostra largitate quam delegatione ipsius vel ceterorum aut cuiuslibet ibidem est aut fuerit devoluta possessio, quoque tempore, nulla judiciaria potestas, nec præfens, nec succidiva, aut causas audiendo, aut aliquid exactando, ibidem non præsumat ingredi, sed sub omni emunitate hoc ipse monasterium vel congregatio sua sibi omnes fregos concessos debeant possidere. Et quicquid exinde fiscus noster forsitan de eorum homines aut ingenuos aut servien-

tes in eorum agros commanentes vel undecunque poterat sperare, ex indulgentia nostra in luminaribus ipsius sancti loci vel in stipendiis servorum Dei, tam nobis in Dei nomine viventibus, quam per tempora succedentibus Regibus, pro mercedis compendium debeant cuncta proficere, ut pro æterna salute vel felicitate patriæ seu Regis constantiam deleatet ipsis monachis immensam Domini pietatem jugiter implorare. Quem præceptum decreti nostri, Christo in omnibus suffraganti, ut firmior habeatur, & perenniter conservetur, subscriptione manus nostræ infra studuimus peragrari.

Emunitate regia.

III. Maximum regni nostri augere credimus munimentum, si beneficia opportuna locis Ecclesiarum, aut cui volueris dicere, benivola deliberatione concedimus, ac Domino protegente stabiliter perdurare conscribimus. Igitur noverit solertia vestra nos ad petitionem apostolico viro Domno illo illius urbis Episcopo talem pro æterna retributione beneficium visi fuimus indulgisse ut in villabus Ecclesiæ domus illius, quas moderno tempore aut nostro aut cuiuslibet munere habere videtur, vel quas deinceps in jure ipsius sancti loci voluerit divina pietas ampliare, nullus iudex publicus ad causas audiendo aut freda undique exigendum nullo umquam tempore non præsumat ingredi, sed hoc ipse Pontifex, vel successores ejus, propter nomen Domini, sub integræ emunitatis nomine valeant dominare. Statuentes ergo ut neque vos, neque juniores neque successores vestri, nec nulla publica judiciaria potestas quoque tempore in villas ubicunque in regno nostro ipsius Ecclesiæ aut regia aut privatorum largitate conlata, aut qui inantea fuerint conlaturas, aut ad audiendum altercationes ingredi, aut freda de quaslibet causas exigere, nec mansiones aut paratas vel fidejussores tollere non præsumatis, sed quicquid exinde aut de ingenuis aut de servientibus ceterisque nationibus que sunt infra agros vel fines seu supra terras prædictæ Ecclesiæ commanentes fiscus aut de freda aut undecunque potuerat sperare, ex nostra indulgentia pro futura salute in luminaribus ipsius Ecclesiæ per manum agentium eorum proficiat in perpetuum. Et quod nos propter nomen Domini & animæ nostræ remedium seu nostra subsequenti progenie plena devotione indulgimus, nec regalis fu-

blimitas nec cujuslibet judicium seua cupiditas refragare tentet. Et ut praesens auctoritas tam praesentibus quam futuris temporibus inviolata Deo adjutore permaneat, manus nostrae subscriptionibus infra roborare decrevimus.

Confirmatio de emunitate.

IV. Principali quidem clementia cunctorum decet accommodare aure benigna; praecipue quae pro compendio animarum a praecedentibus Regibus parentibus nostris ad loca sanctorum probantur esse indulta, devota debemus mente perpendere, & congrua beneficia, ut mereamur in mercedem esse participes, non negare, sed robustissimo jure per nostris oraculis confirmare. Igitur apostolicus vir ille, illius civitatis Episcopus, clementiae regni nostri suggestit eò quod ille Rex per suam auctoritatem sua manu subscriptam de villas Ecclesiae suae illius, quod ad praesens possidebat, vel quod a Deo timentibus hominibus ibidem inantea delegabatur, integram emunitatem concessisset ut nullus iudex publicus ad causas audiendum, vel freda exigendum, nec mansiones aut paratas faciendum, nec fidei iussus tollendum, nec homines ipsius Ecclesiae de quolibet causis distringendum, nec nullas redhibitiones requirendum, ibidem ingredi non debeant. Vnde & ipsam praecceptionem jamdicto Principe, seu & confirmationes illorum Regum, eorum manibus roboratas, antedictus Pontifex nobis ostendit relegendas, & ipse beneficius circa eodem vel memorata Ecclesia sua, sicut a supradictis Principibus fuit indultum, moderno tempore adferit esse conservatum. Sed pro firmitatis studium petit celsitudinem nostram ut hoc denuo circa eodem vel memorata Ecclesia sancti illius nostra deberet auctoritas generaliter confirmare; cujus petitionem pro reverentia ipsius sancti loci, ut mereamur in mercedem sociari, plenissima voluntate praestitisse vel confirmasse cognoscite. Praecipientes ergo jubemus ut sicut constat ab antedictis Principibus de villis praefatae Ecclesiae Domni illius integra emunitas absque introitu judicium fuit concessa, ita & inantea auxiliante Domino inspectas priorum Principum auctoritates omnimodis conserventur; & neque vos, neque juniores neque successores vestri, vel quilibet de judiciaria potestate in villas antedictae Ecclesiae, quas moderno tempore ubicunque in regno nostro possidere nos-

cuntur, vel quae inantea a Deum timentibus hominibus fuerint conlate, tam de ingenuis, quam de servientibus vel quibuslibet nationibus hominum in praedicta Ecclesia villas commanentes, nec ad agendum, nec freda exigendum, nec fidei iussus tollendum, nec mansiones aut paratas faciendum, nec eos de quolibet causis distringendum, nec nullas redhibitiones requirendum, ibidem ingredi non praesumatis; sed sicut ipse beneficius a jam dictis Principibus ad jam dicta Ecclesia fuit indultus & usque modo conservatus, ita & deinceps per hanc nostram auctoritatem generaliter confirmatum in Dei nomine perenniter maneat inconvulsus; & quicquid exinde fiscus noster poterat sperare, in luminaribus ipsius Ecclesiae in perpetuum proficiat. Et ut haec auctoritas tam praesentibus quam futuris temporibus inviolata Deo adjutore possit constare, subtus eam propria manu decrevimus roborare.

Praeceptum de episcopatu.

V. Ille Rex viro apostolico illo Episcopo. Quamvis nos administrandum gubernandumque rerum statum praecelsis occupationibus regiae sollicitudinis cura constringat, nihil tamen tam principali quam Principe dignum est ut cum a pastoralis paululum aberrat plebs destituta praesidio, pro salute animarum hujusmodi personis locis celsioribus pontificalem prospiciat committere dignitatem in quibus maneat dupliciter sermo, ut populus magistrum, actus Christi imitetur discipulus; qui plebem non minus pietate quam severitate constringat, qui sciat commissa sibi talenta assidue praedicationis sermonibus excolere, & acquisita multiplicataque gregis sui salute, ad ovile dominico nullis maculis sordidato valeat praesentare. Et quia cognovimus sanctae recordationis Domno illo urbis illius antefite evocatione divina ab hac luce migrasse, de cujus successore sollicitudine congrua una cum Pontificibus vel proceribus nostris plenius tractantes, decrevimus illustri viro aut venerabili illo in ipsa urbe pontificalem in Dei nomine committere dignitatem, quem plerumque apud animos nostros & actio probata commendat, & nobilitatis ordo sublimat, ac morum probitas, vel mansuetudinis & prudentiae honestas exornat. Qua de re statuta praesentibus ordinamus ut cum adunatorum caterva Pontificum, ad quos tamen nostrae serenitatis devotio scripta

pervenit, ipsum, ut ordo postulat, benedicere vestra industria studeat & voluntatis nostrae deliberationem referatis oraculis publicare, atque effectum Domino annuente sortire: quatenus dum Ecclesiam sibi à dispensatione divina commissam strenuè regere atque gubernare videtur, nobis apud aeternum retributorem mercedem suffragia largiantur, & ille pro peccatorum nostrorum mole indefinenter immensum Dominum debeat deprecare.

Indiculus Regis ad Episcopum ut aliam benedicat.

VI. Domino sancto sedis apostolicae dignitate colendo in Christo patri illi Episcopo ille Rex. Credimus jam ad vestram reverentiam pervenisse sanctae recordationis illum illius urbis antestitem evocatione divina de praesentis seculi luce migrasse: de cuius successore sollicitudine congrua cum Pontificibus vel primatibus populi nostri petra tractantes, decrevimus illustri viro illo, aut venerabili viro illo, ad praefatam urbem pontificalem regulariter Christo auspice committere dignitatem. Et ideo salutationum jura dignum debito honore solventes, petimus ut cum ad vos pervenerit, ipsum, ut ordo postulat, benedicere vestra sanctitas non moretur, & junctis vobiscum vestris comprovincialibus, ipsum in supra scripta urbe Pontificem consecrare Christo auspice debeatis. Agat ergo almitas vestra ut & nostrae voluntatem devotionis incunctanter debeatis implere, & tam vos quam ipse pro stabilitate regni nostri jugi invigilatione plenius exoretis.

Concessio civium pro episcopatu.

VII. Suggestio piissimo ac praecellentissimo Domino illo Regi vel seniori commune illius, à servis vestris, quorum subscriptiones vel signacula subter tenentur inserta. Principalitatis vestrae circumsperta clementia novit justa petentibus dignanter adnuere, suo moderaminis judicio ponderante, praesertim cum illa deponuntur generali prece, cunctorum voce, communiter quod proficiat, constanter Ecclesiae regimen pullulare quod & ipsae regali clementiae prosit salutis pariter ac mercedis. Quoniam sanctae memoriae vir apostolicus ille, illius urbis Episcopus, sine adpropinquante ab hac luce migravit, tempore naturae complente, ne destituta sint, quod absit, oves decedente pastore, in loco ejusdem suppliciter postulamus ut instituire dignemini illustrem virum illum

aut venerabilem illum cathedrae illius successorem, in quo est praecipua sublimis, ingenuitas nationis, elegantia refulgens, diligentia castitatis, caritatis locuplex voluntas. Inrefragabiliter manu nostra hunc consensum decrevimus roborare.

Charta de ducatu, patriatu, vel comitatu.

VIII. Praecipue regalis in hoc perfecta conlaudatur clementia ut inter cuncto populo bonitas & vigilantia requiratur personarum, nec facile cuilibet judicium convenit committere dignitatem, nisi prius fides seu strenuitas videatur esse probata. Ergo dum & fidem & utilitatem tuam videmur habere compertam, ideo tibi actionem comitatus, ducatus, ac patriatus in pago illo, quem antecessor tuus ille usque nunc visus est egisse, tibi ad agendum regendumque commisimus, ita ut semper erga regimine nostro fidem inlibatam custodias, & omnis populus ibidem commanentes, tam Franci, Romani, Burgundiones, quam reliquas nationes sub tuo regimine & gubernatione degant & moderentur, & eos recte tramite secundum legem & consuetudinem eorum regas, viduis & pupillis maximus defensor appareas, latronum & malefactorum scelera à te severissime reprimantur, ut populi bene viventes sub tuo regimine gaudentes debeant consistere quieti, & quicquid de ipsa actione in fisci ditioribus speratur, per temetipsum annis singulis nostris araris inferatur.

Indiculus ad alium Regem, cum legatio dirigitur & verbis suggeritur commendatitiis.

IX. Domino glorioso atque praecellentissimo fratri illo Regi in Dei nomine ille Rex. Desideratus eventus fidelissimam nobis obtulit facultatem, qua vestrae serenitati salutationis honorificentiam praebemus, eo videlicet dilectionis affectu prosperitatem vestrae celsitudinis cognoscere cupientes quo vestram gloriam erga nos fraternitatis individuum arbitramur. Proinde praesentes viros illustres illo & illo ad praesentiam fraternitatis vestrae direximus, quibus, ut vestram gloriam concederet, benignissima tranquillitate susceptis, petimus ut dum officium legationis injunctae peregerint, responsis vestrae clementiae praemoniti, ad referendum salutis indicium sacris vestris litteris honorentur.

Rescriptio ad Regem.

X. Domino gloriosissimo atque praecellentissimo & à nobis cum summo cari-

tatis vinculo in amore Christi amplectendo illo Regi ille Rex. Apices vestrae celsitudinis per magnificos & inlustres viros illo & illo summa cum aviditate nos accepisse comperite, per quos vestrae celsitudinae salutationum munera, ut condecet, praemittentes, & quae circa vos sunt profpera cognoscentes, gavisi, ipsos in vestro amore, tales ut concedet viros, devotione benignissima suscepimus, officium legationis sibi à vobis injunctum nostris auribus pandiderunt, sed omnia à nobis in responsis accepta, quid cum feliciter in Dei nomine remeaverint, celsitudinis vestrae auribus debeant enarrare.

Tractoria Legationum vel minima facienda istius instar.

XI. Ille Rex omnibus agentibus. Dum & nos in Dei nomine apostolico viro illo necnon & inlustre viro illo partibus illis legationis causa direximus, ideo jubemus ut locis convenientibus eisdem à vobis evectio simul & humanitas ministraretur, hoc est, veredos five paraveredos tantos, pane nitido modios tantos, vino modios tantos, cervisia modios tantos, lardo libras tantas, carne libras tantas, porcos tantos, porcellos tantos, vervices tantos, agnellos tantos, aucas tantas, fasianos tantos, pullos tantos, ova tanta, oleo libras tantas, garo libras, tantas, melle tantas, aceto tantas, cymino libras tantas, pipere tantas, colto tantas, gariosile tantas, spico tantas, cinamo tantas, granomaltice libras tantas, dactylas tantas, pistacias tantas, amandolas tantas, cereos librales tantos, cafeo libras tantas, salis tantas, olera, legumina, ligna, carra tanta, faculas tantas, itemque victum ad caballos eorum, feno carra tanta, suffuso modios tantos. Haec omnia diebus singulis tam ad ambulandum quam ad nos in Dei nomine revertendo unusquisque vestrum per loca consuetudinaria eisdem ministrare & adimplere procuretis, qualiter nec moram habeant, nec injuriam perferant, si gratiam nostram optatis habere.

Præceptum donationis.

XII. Dum Dominus omnipotens, creator caeli & terrae, permittit, juxta quod legitur, in principio masculinum & feminam copulae sociari consortio dicens, *Relinquet homo patrem & matrem suam, & adheret uxori suae, & erunt duo in carne una*, si aliquid pro amore dilectionis inter se invicem condonare decreverint, hoc nostra serenitas in idipsis non renuit confirmare.

Igitur venientes ille & illa ibi in palatio nostro, pro eo quod filiorum procreationem inter se minimè habere videntur, omnes res eorum inter se per manu nostra visi sunt condonasse, & si ita convenit villas aliquas inter se visi sunt condonasse. Dedit igitur praedictus vir ille per manu nostra jam dictae conjugii suae illi villas nuncupantes illas, fitas in pago illo, quas aut munere regio, aut de alode parentum, vel undecunque ad praesens tenere videtur, cum terris, domibus, & cetera. Similiter in compensatione rerum dedit praedicta femina antedicto jugali suo illo villas nuncupantes illas, fitas in pago illo, cum terris, & cetera, seu praesidio domus eorum, argentum & aurum, fabricaturas, drappos, vestimenta, vel omne suppellectile eorum, pars parti per manu nostra visi sunt condonasse; ita ut dum pariter advixerint in hunc seculum, omnes res superscriptas ab utraque partes pariter debeant possidere; vel si eis pro animabus eorum aliquid exinde ad loca sanctorum dare decreverint, voluntatis eorum liberum maneat arbitrium; & qui pari suo ex ipsis in hunc seculum suppressis extiterit, ambabus rebus, quandiu advixerit, usufructuario ordine debeat possidere; & post amborum de hac luce discessum, sicut eorum delegationes continentur, tam ad loca sanctorum quam benemeritis vel eorum propinquis debeant revertere heredibus tam superscriptas villas quam & de praesidio eorum, quicquid morientes reliquerint. Propterea per praesentem praecipuum decernimus ac jubemus ut dum taliter superscriptis illis decrevit voluntas, & per manu nostra invicem condonatum esse dinoscitur, per hunc praecipuum robustissimo jure suffultum atque firmatum, quicquid superius continetur, auxiliante Domino cum Dei & nostra gratia debeat perdurare; ita ut nulla refragatio nec de parte fisci nostri, nec à parentibus eorum propinquis, nec à quocunque possit convelli, sed omni tempore maneat inconvulsus. Quam verò auctoritatem, ut firmior habeatur, vel per tempora conservetur, manu propria subter eam decrevimus roborare.

Præceptum de Lesuervo per manum Regis.

XIII. Quicquid enim in praesentia nostra agitur, vel per manu nostra videtur esse transivsum, volumus ac jubemus ut maneat in posterum robustissimo jure

firmissimum. Ideoque veniens ille fidelis noster ibi in palatio nostro in nostra vel procerum nostrorum presentia villas nuncupantes illas, sitas in pago illo, sua spontanea voluntate nobis per fistucam visus est leuseuerverpisse vel condonasse, in ea ratione si ita convenit, ut dum vixerit eas ex nostro permisso sub usu beneficio debeat possidere, & post suum discessum, sicut ejus adfuit petitio, nos ipsas villas fidei nostro illo plena gratia visi fuimus concessisse. Quapropter per presentem decernimus preceptum, quod perpetualiter mansurum esse jubemus, ut dummodo taliter ipsius illius decrevit voluntas quod ipsas villas in supra scripta loca nobis voluntario ordine visus est leuseuerverpisse vel condonasse, & nos predicto viro illo ex nostro munere largitatis, sicut ipsius illius decrevit voluntas, concessimus, hoc est, tam in terris, domibus, aedificiis, accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, ad integrum quicquid ibidem ipsius illius portio fuit, dum advixerit, absque aliqua deminutione, de qualibet re usufructuario ordine debeat possidere, & post ejus discessum memoratus ille hoc habeat, teneat, & possideat, & suis posteris aut cui voluerit ad possidendum relinquat. Et ut haec auctoritas.

Prologi de cessionibus Regis.

XIV. Mentò largitatis nostrae munere sublevantur qui parentibus nostris vel nobis ab adolescentia aetatis eorum instanti famulantur officio. ITEM ALIO. Praecipue compendiis regalibus illud adscribitur quod pro contemplatione servitutis fidelibus suis concedente Domino consultissime muneratur. ITEM ALIO AD LOCO

1. Tim. 6. SANCTO. Nihil, ut ait Apostolus, in hoc mundo intulimus, nec quicquam ex eo auferre nobiscum poterimus, nisi quod ob animae salutem locis sanctorum devotè Domino offerentes impertire videmur. Ergo cognoscat magnitudo seu strenuitas vestra nos inlustri viro illi promptissima voluntate villa nuncupante illa, sita in pago illo, cum omni merito & termino suo, in integritate, sicut ab illo aut à fisco nostro fuit possessa, vel moderno tempore possidetur, visi fuimus concessisse. Quapropter presentem auctoritatem nostram decernimus, quod perpetualiter mansuram esse jubemus, ut ipsa villa illa antedictus vir ille, ut diximus, in omni integritate, cum terris, domibus, aedificiis,

accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, farinarius, adjacentis, appendiciis, vel qualibet genus hominum ditio- ni fisci nostri subditum, qui ibidem commanent, in integra emunitate, absque ullius introitu iudicum, de quolibet causas freda exigendum, perpetualiter habeat concessa, ita ut eam jure proprietario absque ullius expectata iudicum traditione habeat, teneat, atque possideat, & suis posteris, Domino adjuvante, ex nostra largitate, aut cui voluerit ad possidendum relinquat, vel quicquid exinde facere voluerit, ex nostro permisso liberam in omnibus habeat potestatem. Et ut haec auctoritas.

Cessio Regis ad loco sancto.

XV. Cognoscat magnitudo seu utilitas vestra nos propter nomen Domini ad basilica illa vel illa, ubi apostolicus pater noster ille aut venerabilis vir ille Abbas praesse videtur, villa nuncupante illa, sita in pago illo, quam usque nunc fisco noster aut ille tenuit, promptissima devotione cum omni integritate visi fuimus concessisse. Quapropter per presentem auctoritatem nostram decernimus, quod perpetualiter mansuram esse jubemus, ut ipsa villa memorata Ecclesia illa, vel antedictus Pontifex, aut ille Abbas, ut diximus, in omni integritate cum terris, & cetera quae superius sunt, ita ut eam & ipsi & successores sui habeant, teneant, & possideant, vel quicquid exinde ad profectum Ecclesiae illius aut basilicae facere voluerint, ex permisso nostro in omnibus habeant potestatem. Et ut haec auctoritas firmior habeatur vel per tempora conservetur, manus nostrae subscriptionibus subter eam decrevimus roborare.

Confirmatio.

XVI. Quem divina pietas sublimatur ad regnum, condecet facta conservare parentum, praecipue quae pro compendiis Ecclesiarum aut locis sanctorum à regali clementia pro aeterna retributione probatur esse indultum, oportet conservare in aevum. Igitur apostolicus vir pater noster in Christo ille illius urbis Episcopus clementiae regni nostri detulit in notitia quod ille Rex per sua praeeptione sua manu subscripta ad Ecclesia illius, cui praesse dinoscitur, villa nuncupante illa, sita in pago illo, cum integritate sua, sub omni emunitate, absque ullius introitu iudicum de quolibet causas freda exigendum, propter

propter nomen Domini concessisset, & ipsam præceptionem se præ manibus habere adfirmat, & memoratam villam ipse Pontifex sub eodem modo ad partem Ecclesie possidere videtur, petit celsitudini nostræ ut hoc circa eodem vel memorata Ecclesia Domini illius per nostris debere confirmare oraculis. quod nos propter nomen Domini & reverentia ipsius sancti loci vel merita præfato Pontifice gratante animo præstitisse & confirmasse cognoscite. Præcipientes enim ut sicut constat præfata villa à jamdicto Principe memoratæ Ecclesie illius cum integritate sub omni emunitate fuisse concessa, & eam ad præsens possidere videtur, inspecta ipsa cessione, per hunc præceptum plenius in Dei nomine confirmamus, sub eo ordine & ipse & successores ejus vel memorata Ecclesia Domini illius illam teneant & possideant, & eorum successoribus ad possidendum relinquunt, vel quicquid exinde pro opportunitate ipsius sancti loci faciendum decreverint, ex nostro permisso liberam habeant potestatem. Et ut hæc auctoritas, & cetera.

Item confirmatio ad secularibus viris.

XVII. Regiam consuetudinem exercemus, & fidelium nostrorum animos adhortamus, si petitionibus nostrorum fidelium libenter annuimus, & eas in Dei nomine effectui mancipamus. Igitur illustri vir ille clementiæ regni nostri suggestit eo quod ante hos annos ille quondam Rex parens noster villam aliquam nuncupante illa, sitam in pago illo, quam antea ad fisco suo adspexerat, & ille tenuerat, pro fidei sui respectu, ejus meritis compellentibus, cum omni integritate ad ipsa villa aspicientem per suam præceptionem sua manu roboratam in integra emunitate absque ullius introitu judicum de quolibet causis freda exigendum eidem concessisset. Vnde & ipsam præceptionem antedicto Principe nobis ostendit relegendam, & memorata villa ad præsens sub eodem modo possidere videtur. Petiit ergo ut hoc circa eodem nostra plenius deberet auctoritas generaliter confirmare. cujus petitionem pro respectu fidei suæ sicut unicuique de fidelibus nostris justa petentibus nequimus denegare, sed gratante animo præstitisse & confirmasse cognoscite. Præcipientes ergo ut sicut constat antedicta villa illa cum omni integritate sua ab ipso Principe illo memorato luit fuisse concessa, & eam ad præsens jure proprie-

Tom. II.

tario possidere videtur, per hunc præceptum plenius in Dei nomine confirmatum, inspecta ipsa præceptione, & ipse & posteritas ejus eam teneant & possideant, & cui voluerint ad possidendum relinquunt, vel quicquid exinde facere decreverint, ex nostro permisso libero perfruuntur arbitrio. Quam verò auctoritatem, ut firmior habeatur, & per tempora conserveatur, propria manu subter eam decrevimus roborare.

De Regis antrusione.

XVIII. Rectum est ut qui nobis fidem pollicentur inlatham, nostro tueantur auxilio. Et quia ille fidelis Deo propitio noster veniens ibi in palatio nostro unâ cum arimania sua in manu nostra trustem & fidelitatem nobis visus est conjurasse, propterea per præsentem præceptum decernimus ac jubemus ut deinceps memoratus ille in numero antrusionum computetur. Et si quis fortasse eum interficere præsumpserit, noverit se virgildo suo solidis sexcentis esse culpabilem judicetur.

Præceptum de clericatu.

XIX. Si eis qui se ad onus clericati transferre deliberant licentiam non negamus, retributorem Dominum exinde habere confidimus, quia scriptum est: *Noli prohibere benefacere ei qui potest. Si vales, & ipse benefac.* Igitur veniens ille ad nostram præsentiam petiit serenitati nostræ ut ei licentiam tribuere deberemus qualiter comam capitis sui ad onus clericati deponere deberet, & ad basilica illa aut monasterio deservire deberet, quod nos propter nomen Domini hoc eidem gratante animo præstitisse cognoscite. Præcipientes ergo jubemus ut si memoratus ille de caput suum bene ingenuus esse videtur, & in poleptico publico census non est, licentiam habeat comam capitis sui tonsurare & ad superscripta basilica vel monasterio deservire vel pro nobis Domini misericordiam adtentius exorare.

De divisione, ubi Regis accesserit Missus.

XX. Dum & divisio vel exæquatio inter illum & illum seu confortes eorum de alode illo aut de agro illo celebrari debetur, & quatenus petitio illorum adfuit ut Missus de palatio nostro ad hoc inter eos dividendum vel exæquandum accedere deberet, ideo cognoscite quod nos Misso nostro illustre viro illo ad hoc inter eos exæquando visi fuimus direxisse. Propterea per præsentem decernimus præceptum ac jubemus ut ipsum in hoc vos recipere fa-

B 5

ciatis, & unicuique ex ipsis iuste debita portionem terminetur, & decima illius sumptus litis quod exinde in fisci ditionibus, tam de terra, vineis, mancipiis, vel undecunque redebatur, ipse vir ille habeat ex nostra indulgentia concessum, vel quicquid exinde facere voluerit liberam habeat potestatem.

De causis alterius receptas.

XXI. Fidelis Deo propitio noster ille ad nostram veniens presentiam suggestit nobis eò quòd propter simplicitatem suam causas suas minime possit prosequere vel admallare, clementiæ regni nostri petit ut inluster vir ille omnes causas suas in vice ipsius tam in pago quam in palatio nostro admallandum prosequendumque recipere deberet, quòd in presenti per fistucam eas eidem visus est commendasse. Propterea iubemus ut dum taliter utriusque decrevit voluntas, memoratus ille vir omnes causas sui ubicunque prosequere vel admallare deberet, ut unicuique pro ipso vel hominibus suis, reputatis conditionibus, & directum faciat, & ab aliis simili modo veritatem recipiat, sic tamen quantum amborum decrevit voluntas.

Præceptum denariale.

XXII. Et quia apostolicus aut inluster vir ille servo suo nomine illo per manum illius in nostra presentia jactante denario secundum legem Salicam dimisit ingenuum, ejus quoque absolutionem per presentem auctoritatem nostram firmamus, præcipientes enim ut sicut & reliqui mansuarij, qui per talem titulum à jugo servitutis in presentia Principum noscuntur esse relaxati ingenui, ita & amodo memoratus ille per nostro præcepto plenus in Dei nomine confirmatus nullum inquietantem Deo auxiliante perennisque temporibus cum Dei & nostra gratia valeat permanere bene ingenuus atque securus.

Charta de causa suspensa.

XXIII. Cognoscat magnitudo seu utilitas vestra, dum & nos ad presentem apostolico viro illo aut inlustri viro pro nostris utilitatibus ibi ambulare præcepimus, ideo iubemus ut dum illis partibus fuerit demoratus, omnes causas suas suisque amicis aut gaudis, seu undecunque ipsi legitimo redebit mittio, in suspensio debeant residere. Propterea per presentem decernimus ac iubemus præceptum ut interim quod de illis partibus revertitur, omnes causas ejus aut amicorum suorum, tam illorum qui cum ipso pergunt, quam qui ad propria

eorum resident, vel undecunque ipse legitimo redebit mittio, in suspensio residueant, & postea unicuique pro ipsis de reputatis conditionibus & justitiam reddat & ab aliis simili modo veritatem percipiat.

Charta de mundeburde Regis & Principis.

XXIV. Rectum est ut regalis potestas illis tuitionem impertiat quorum necessitas comprobatur. Igitur cognoscat magnitudo seu utilitas vestra quòd nos apostolico aut venerabile viro illo de civitate aut de monasterio in honore sancti illius constructo, cum omnibus rebus vel hominibus suis aut gaudis, vel amicis, seu undecunque ipse legitimo redebit mittio, juxta ejus petitionem, propter malorum hominum inlicitas infestationes, sub sermone tuitionis nostræ visi fuimus recepisse, ut sub mundeburde vel defensione inlustri viri illius Majoris domus nostri cum omnibus rebus præfate Ecclesiæ aut monasterij quietus debeat residere, & sub ipso viro illo inlustri vir ille causas ipsius Pontificis aut Abbatis vel Ecclesiæ aut monasterij, vel qui per eum sperare videntur, vel undecunque legitimo redebit mittio, tam in pago quam in palatio nostro persequi deberet. Propterea per presentem decernimus ac iubemus præceptum ut memoratus Pontifex aut Abba sub nostro sermone & mundeburde antedicti viri quietus resideat, & nec vos nec juniores aut successores vestri vel quilibet eum de inquisitis occasionibus injuriare nec inquietare non præsumatis. Et si aliquas causas adversus eum vel suo mittio surrexerint, quæ in pago absque ejus gravi dispendio definitæ non fuerint, in nostri presentia reserventur. Quam præceptionem, ut firmior habeatur, propria manu subscripsimus.

Prologus de Regis judicio, cum de magna re duo causantur simul.

XXV. Cui Dominus regendi curam committit, cunctorum jurgia diligenti examinatione rimari oportet, ut juxta propositiones vel repositiones alloquia inter alterutrum salubris donetur sententia, quòd fiat ut & nodos causarum vivacis mentis acumen coërceat, & ubi præluet justitia, illuc gressum deliberationis imponat. Ergo cum nos in Dei nomine ibi in palatio nostro ad univerforum causas recto judicio terminandas unà cum Dominis & patribus nostris Episcopis, vel cum pluribus optimatibus nostris illis, patribus illis, referendaris illis, domesticis illis, vel feniiscalcis illis, cubiculariis, & illo Comite palatii,

vel reliquis quampluribus nostris fidelibus resideremus, ibique veniens ille illum interpellavit, cum diceret. & cetera.

Indiculus commonitorius ad Episcopum.

XXVI. Domino sancto & apostolica sede colendo Domino & in Christo patri illi Episcopo ille Rex. Fidelis Deo propitio noster ille ad presentiam nostram veniens suggestit nobis eò quòd villa aliquante nuncupante illa, quæ ad eum de parte illius pervenire debuerat, post vos retineatis indebitè, & nullam justitiam vobiscum ob hoc possit consequere. Propterea presentem indiculum ad coronam beatitudinis vestræ direximus, ut & pro nobis orare debeatis, & si taliter agitur, antedicto illo de superscripta villa legibus revestire faciatis. Certè si nolueritis, & aliquid contra hoc habueritis opponere, vosmet ipsi per hunc indiculum commoniti, aut Missus in persona vestra instructus, nunc ad nostram veniatis presentiam, ipsius lui ad hoc dando responsum.

Item indiculus ad Episcopum pro alio distringendo.

XXVII. Domino sancto & apostolico Domino & patri illi Episcopo ille Rex. Veniens ille ad presentiam nostram suggestit quasi Abba vester, aut Clericus, vel homo vester ille, eidem servo suo per fortiam tulisset, vel post se retineat injustè, & nulla justitia cum eodem ex hoc consequere possit. Propterea presentem indiculum ad sanctitatem vestram direximus, per quem petimus ut & pro nobis orare digneritis, & si taliter agitur, ipso Abbate vestro aut Clerico presentialiter constringatis qualiter si ita agitur, hanc causam contra jamdicto illo legibus studeat emendare. Certè si noluerit, & aliquid contra hoc habuerit quod opponat, ipso illo per fidejussores positos tunc ad nostram studeatis dirigere presentiam.

Charta audientiale.

XXVIII. Ille Rex vir inlustre illo Comite. Fidelis Deo propitio noster ille ad presentiam nostram veniens clementiæ regni nostri suggestit eò quòd pagensis vester ille eidem terram suam in loco nuncupante illo per fortiam tulisset & post se retineat injustè, & nullam justitiam ex hoc apud ipsum consequi possit. Propterea ordinationem presentem ad vos direximus, per quam omnino jubemus ut ipso illo taliter constringatis qualiter si ita agitur, hanc causam contra jam dicto illo legibus studeat emendare. Certè si noluerit, & ante

Tom. II.

vos recè non finitur, memorato illo talis fidejussoribus Kalendas illas ad nostram eum omnimodis dirigere faciatis presentiam.

Indiculus ad laico.

XXIX. Ille Rex vir inlustre illi. Fidelis noster ille ad presentiam nostram veniens nobis suggestit quasi vos eum nulla manente causa in via adfallisset & graviter livorassetis, & rauba sua in solidos tantos eidem tulissetis vel post vos retineatis indebitè, & nullam justitiam ex hoc apud vos consequere possit. Propterea presentem indiculum ad vos direximus, per quem omnino jubemus ut si taliter agitur, de presente hoc contra jamdicto illo legibus studeatis emendare. Certè si nolueritis, & aliquid contra hoc habueritis quod opponere, non aliter fiat nisi vosmet ipsi per hunc indiculum commoniti Kalendas illas proximas ad nostram veniatis presentiam eidem ob hoc integrum & legale dare responsum.

Commutatio cum Rege.

XXX. Ille Rex illo Regi. Nihil sibi quisque cernitur minuendo quicquid è contra recipitur in augmento. Dum inter nos & inlustre viro illo unanimiter convenit ut loca aliqua inter nos commutare deberemus, nos dedimus ei locello nuncupante illo in pago illo, cum colonicas illas vel omnes adjacentias eorum & merito suo, tam domibus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, vel reliquis quibuscunque beneficiis, quodcunque ille vel fiscus noster in ipsa loca tenuisse noscitur. Et ipse hæc contra dedit nobis omni portione sua quod in villa illa in pago illo habuisse visus est, cum itemque domibus, mancipiis, vineis, silvis, vel reliquis quibuscunque beneficiis, quæcunque ibidem habuit, & nos pro animæ nostræ remedium ibi dedimus. Quapropter hunc præceptum ad modum commutationis ipsius viro fieri decrevimus, ut à presente die ipsa locella cum omnia superius scripta vel cum omni integritate sua, quicquid, ut diximus, ille vel fiscus noster ibidem tenuit, ipse ille hoc habeat, teneat, atque possideat, & suis posteris ad possidendum relinquat, vel quicquid exinde facere voluerit, ex nostra commutatione liberam habeat potestatem, & unaquæque pars quod in concambio bonæ pacis placuit accepisse, exinde per longa tempora debeat Deo permittente gratulare. Et ut hæc præceptio. & cetera.

B b ij

Confirmatio Regis de omni corpore facultatis.

XXXI. Merito regalis clementia in illis conlata munera vel proprietates parentum nostrorum confirmare deliberat quos cognoscit anteriorum Regum parentum nostrorum vel nobis fidem integram conservasse inlaxam. Idcirco inluster vir ille chartas præcedentium Regum nobis protulit recensendas, qualiter parentibus suis loca aliqua fuissent concessa, petiit ut eum de omni corpore facultatis suæ, tam quod regio munere ipse vel parentes sui promeruerunt, quam quod per venditionis, cessionis, donationis, commutationisque titulum ad præsens iustè & rationabiliter est conquisitum, & ad præsens possidere videtur, per nostrum in ipso deberemus generaliter confirmare præceptum. quod nos pro divino intuitu, vel ejus meritis compellentibus, integra devotione magnitudo vestra præstitisse cognoscat. Præcipientes enim ut quicquid ex successione parentum, vel ejus voluntate, tam munere regio, vel per quælibet instrumenta chartarum ad eodem iustè pervenit, tam in villabus, mancipiis, ædificiis, accolabus, aurum, argentum, speciebus, ornamentis, mobile & immobile, aut quodecunque in quibuslibet rebus per instrumenta chartarum tempore præsentis cum rationis ordine dominare videtur, per hanc auctoritatem firmatus cum Dei & nostra gratia in integritate hoc valeat possidere & suis posteris auctore Deo derelinquere. Et ut hæc auctoritas.

Si aliquis contra Regis voluntatem egerit, securitas cui eum persequi iusserit.

XXXII. Qui regiam obtemperant iussionem, experire malum in posterum à quemlibet non debent. Igitur cum & ille cum reliquos pares suos, qui eum secuti fuerunt, faciente rebello illo interfecit, aut quilibet alias causas contra Regem admittit, vel de regno nostro se transtulit, quod nobis satis fuit molestum, & unà cum consilio fidelium nostrorum omnes res ejus sub fisco titulum inlustribus viris illis præcipimus revocare, quia si se non distulisset, non solum res perderat, sed pro tali rebello in vita ipsius eos ordinaveramus insequere, propterea præsentem præceptionem dedimus ut dum prædicti viri illi, vel reliqui pares aut gasindi eorum, non ex sua præsumptione, nisi per nostra ordinatione unà cum consilio seniorum fidelium nostrorum ipsas res sub fisco nostro positas habuerunt, & nostris ditionibus

ubi iussimus, vel reliquorum qui cum eodem mixti fuerunt, ex hoc comprehensum adduxerunt, ideo jubemus ut dum per nostra ordinatione factum est, nullo unquam tempore nec à jamdicto illo, nec qui cum eo mixti fuerunt, nec ab heredibus eorum exinde qualibet calumnia aut repetitione ulla habere penitus non debeant, sed tam ipse ille quam pares, gasindi, vel amici eorum, quicquid de res prædicto illo fuerunt & abstulitum fuit, dum per ejus culpas & nostra ordinatione factum est, omni tempore exinde educi & absoluti permaneant, & ut diximus, calumnia aut repetitione vel damnietate quandoquidem exinde superscripti viri illi fideles nostri non perimefiant habere. Et ut hæc præceptio firmior sit.

Præceptum quorum ab hostibus vel alio modo fuerint instrumenta incensa.

XXXIII. Aregale necesse est reventur clementia qui damnietate ab hostibus vel passis sunt violentia. Igitur fidelis Deo propitio noster ille elementia regni nostri suggestit eò quòd ante hos annos, aut anno superiori, exercitus noster aut illius Regis domus suas incendio cremascent, vel res suas quamplures unà cum instrumenta chartarum, tam quod per regio munere perceperat, quam & quod per venditionis, donationis, cessionis, commutationis titulum, vel de alode parentum in quocunque loco in regno nostro aliquid possidebat, ibidem concrematas fuissent. Vnde relationem bonorum hominum manibus roboratam, qualiter ipsis ita cognitum sit, suggestit nobis, & protulit recensendam, & omnes res suas unde ipsa instrumenta perierunt, absque ullius inquietudine, sicut & antea fecit, quietus possidere videtur. Sed pro firmitatis studium petiit memoratus ille ut per nostra auctoritate omnes res suas, tam quòd regio munere, quam quod per venditionis, donationis, cessionis, commutationisque titulum, vel reliqua alode ad præsens cum æquitatis ordine quietus possedit, deinceps in jure & dominatione ejus confirmare deberemus. cujus petitionem gratanti animo præstitisse vel confirmasse cognoscite. Præcipientes ergo jubemus ut quicquid memoratus ille tam in terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, aquis, aquarumve decursibus, vel reliquis quibuscunque beneficiis, quod per relationem superscriptorum virorum cognovimus, iustè & ra-

tionabiliter usque nunc ubicunque in regno nostro possidere videtur, dum ejus instrumenta cremata esse cognovimus, per hunc præceptum plenius in Dei nomine circa cum suffultum atque confirmatum absque ullius inquietudine vel refragatione teneat & possideat, & suis posteris aut cui voluerit in Dei nomine ad possidendum relinquat. Quam verò auctoritatem perpetuis temporibus valituram propria manu subter roborare decrevimus.

Relatio pagensium ad Regem directa.

XXXIV. Suggestendo piissimo atque præcellentissimo Domino illo Regi, & Majorem domus illo, à servis vestris pagensibus illis, quorum subscriptionibus vel signacula subtus tenentur inserta. Principalitatis vestræ circumspècta clementia novit justa petentibus dignanter annuere & necessitatem patientibus subvenire clementer. Penè omnibus patet regionem nostram ab hostibus depopulatam esse, & domus multorum igne crematas, vel res ablatas; inter quos servus vester ille non modicum ibidem perpeffus est damnum & de rebus suis dispendium, vel omnia instrumenta chartarum, quod ipse vel parentes sui habuerunt, tam quod ex magnificentia Regum possedit, quam quod per venditionis, cessionis, donationis, commutationisque titulum habuit, unà cum domo sua incendio concremata esse noscuntur. unde nostram parvitatem petiit, quod veraciter exinde cognovimus, per hanc notitiam suggestionis vestræ innotescere clementiæ. quod & facere servi vestri curavimus. Vestra pietas jubeat quod usque modò in regno vestro quietus possedit, circa eodem per vestro munere præceptum ut inantea valeat, dum sua perdidit instrumenta, possidere quietus & securus. Nos servi vestri quod exinde veracius scimus innotescere præsumpsimus. Vestrum est necessitatem patientibus subvenire.

Confirmatio de omni corpore facultatis monasterij.

XXXV. Ille Rex illo Patricio atque omnibus agentibus. Rectum esse censemus ut petitionibus sacerdotum quæ ad profectum pertinent locorum sanctorum ad effectum Christo præfule perducamus. Igitur venerabilis vir ille illius sancti monasterij Abbas gloriæ regni nostri petiit ut dum ipse sanctus monasterius de conlatione parentum nostrorum Deo adjutore videtur esse constructum, nos omni corpo-

re facultatis ejus, tam quod antecessores Abbates ibidem laboraverunt, vel ille Dominus Abbas, qui ibidem fuisse dinoscitur, de re monasterij ibidem visus est augmentasse aut comparasse, quod ab ipso sancto loco moderno tempore possidetur, per nostrum deberemus generaliter confirmare præceptum. quod nos pro divino respectu vel mercedis nostræ augmentum præstitisse vestra non dubitet magnitudo. Etiam & privilegium ipsius monasterij, quod ex institutione sedis apostolicæ seu reliquorum Episcoporum visi sunt meruisse, & per auctoritatem Domni illius seu à reliquis successoribus parentibus nostris adumbratum fuisse dinoscitur, juxta quod etiam per priorem præceptionem nostram erga se perhibentes se munitum, pro perenni stabilitate decrevimus roborare. Præcipientes ergo ut omnes facultates ipsius monasterij, quicquid aut regia conlatione, aut privatorum munere, vel antecessores Abbatis, seu & Domni sui ibidem est legaliter adquisitum aut comparatum, immo de quibuscunque rebus rectè adtractum, quodcunque dominatio ipsius sancti loci undique moderno tempore in villabus, domibus, mancipiis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aut quibuscunque beneficiis cernitur cum æquitatis ordine possidere, per hanc auctoritatem suffultum, absque cujuslibet illicitas controversias, inibi tam præfenti quam futuro tempore Christo præfule proficiat in augmentum. Adicientes ut & privilegium tam de Abbatis ingressu ipsa congregatio, postquam alius migraverit, ex se instituendo, quam & de reliqua omnia quod per institutionem Pontificum de tempora illius usque nunc ipse monasterius habuit concessum & usque hactenus conservatum, vel per decessorum Regum circa se firmatum, ita & inantea, refecatas quarumcunque superfluas inquietudines, sub eo ordine valeant in nostro sermone auxiliante Domino per tempora permanere. Et vos & successores vestri, ubi necessitas fuerit, in conditionibus ipsius monasterij justum faciatis auxilium impartire, ut eis delectet pro salute nostra crebrius exorare, & vobis ob hoc ad gratiam nostram debeat pertinere. Et ut hæc præceptio firma stabilitate subsistat, propria manu infra decrevimus roborare.

Ut causas auctorum adsumendi suorum aliquis licentiam habeat.

XXXVI. Malorum necesse est ter-giverfationem regali coërcere censura.

Igitur apostolicus vir ille illius urbis Episcopus, aut venerabilis ille Abbas, aut Deo sacrata illa Abbatissa de monasterio illo, vel quilibet fidelium Domnorum, missa petitione, aut ipse nobis innotuit eo quod a diversis hominibus eorum spontanea voluntate tam ipse quam antecessores eorum data pecunia infra regno nostro plurima in terris aut mancipia comparassent, vel reliqui homines ad ipsa Ecclesia vel monasterio pro anima eorum remedium nonnulla per eorum instrumenta delegassent, & hoc ad presens cum æquitatis ordine possidere videantur, petiit ut pro tempore futuro vel malorum hominum ingenia coercendo, dum plures benefactores vel venditores pro clade quæ grassatur in populo, vel complete sine naturæ, abique heredibus de hac luce discesserunt, si aliquis per quodlibet ingenium de ipsas res cum inquietare voluerit, licentiam haberet in vice auctorum suorum ipse vel advocatus suus eorum causas adsumere, quod nos propter nomen Domini & reverentiam ipsius sancti loci prestitisse cognoscite. Præcipientes ergo iubemus ut memoratus Pontifex aut Abbas vel Abbatissa seu advocatus ejus in vice auctorum suorum causas ipsius licentiam habeat adsumendi vel obmallandi, & per eorum instrumenta aut de annis ipsam rem, unde tunc a quolibet inquietari videntur, partibus Ecclesie vel monasterij sui, cum æquitatis ordine respondendi, vel obmallandi, super annis contra quemcunque faciendi.

Judicium evinditiale.

XXXVII. Veniens ille in nostri vel procerum nostrorum præsentia suggestit quasi homo nomine ille pagensis vester eum in villa nulla manente causa adfallisset, & eum graviter livorasset, vel rauba sua in solidos tantos eidem tulisset, & ob hoc vobis per nostram ordinationem tales datos habuisset fidejussores ut Kalendas illas ex hoc in nostri præsentia debuissent astare causantes. A quo placito veniens memoratus ille ibi in palatio nostro, & per triduo seu amplius, ut lex habuit, placitum suum custodisset, & memoratus ille abjectus sit vel solfatisit, ipse nec venisset ad placitum, nec nulla summa nuntiasset, adfirmat. Proinde nos taliter unam cum nostris proceribus constitit decrevisse, ut si evidenter memoratus ille pro hac causa tales vobis datos habuit fidejussores, & placitum suum minimè custodivit, dum & inlustri vir ille Comes palatij nostri te-

stimonaviit quod antedictus ille placitum suum legibus custodivit, & cum adjectivit vel solfatisit, & ipse ille placitum suum custodire neglexit, iubemus ut quicquid lex loci vestri de tali causa edocet, vobis distringentibus, antedictus ille partibus illius componere & satisfacere non recuset.

Charta parida.

XXXVIII. Cum in nostra vel procerum nostrorum præsentia homo nomine ille itemque homine nomine illo impellasset dum diceret quasi servo suo nomine illo, unam cum rauba sua in solidos tantos, post se fugitivos pedes recepisset, vel post se retineret indebitè, aut hac præfatus ille omnia hæc fortiter visus est denegasse, quod nec ipse ipso servo fugitivos pedes nec rauba sua post se nunquam recepisset. Sed dum inter se intenderent, sic eidem a proceribus nostris, in quantum inlustri vir ille Comes palatij nostri testimonaviit, fuit judicatum, ut de quinque denominatos idem ille apud tres & alios tres, sua manu septima, tunc in palatio nostro super capella Domni Martini, ubi reliqua sacramenta percurrunt, debeant conjurare quod superscripto servo illo memoratus ille pedes fugitivos unam cum rauba sua in solidos tantos post se nunquam recepisset. Si hoc conjurare potuerit, de hac causa ductus sedeat. Sin autem non potuerit, ipso servo unam cum rauba sua in solidos tantos cum legis beneficium partibus antedicto illo reddere studeat. Interim verò usque in ipso placito, non nec utra pars ex ipsis victa appareat, unde æquales præceptiones eis fieri & accipere iustissimus.

Vt pro nativitate Regis ingenui relaxentur.

XXXIX. Ille Rex Francorum viro inlustri illo Comiti. Dum & nobis divina pietas juxta votum fidelium & procerum nostrorum de nativitate filij nostri illius magnum gaudium habere concessit, ut misericordia Dei vitam eidem concedere dignetur, iubemus ut per omnes villas nostras, quæ in vestra vel in cuncto regno nostro aliorum domesticorum sunt actionibus, tres homines servientes in utroque sexu in unaquaque villa ex nostra indulgentia per vestras epistolas ingenuos relaxare faciatis.

Vt leudesamio promittantur Regi.

XL. Ille Rex illi Comiti. Dum & nos unam cum consensu procerum nostrorum in regno nostro illo glorioso filio nostro illo regnare præcepimus, ideo iubemus ut om-

nes pagenses vestros, tam Francos, Romanos, vel reliqua natione degentibus bannire & locis congruis per civitates, vicos, & castella congregare faciatis; quatenus præfente Miffo nostro inlustri viro

illo, quem ex nostro latere illuc pro hoc direximus, fidelitatem præcelso filio nostro vel nobis & leode & famio per loca sanctorum vel pignora quæ illuc per eodem direximus, debeant promittere & conjurare.

LIBER SECVNDVS.

Incipiunt capitula de chartis pagensibus.

1. **S**I quis monasterio aut exfenodochio de magna re vult construere.
2. Prologus qui de magna re facit Ecclesie donationem.
3. Item alio prologo cum ipsa donatione ad hoc opus.
4. Cessio ad die præfente ad Ecclesiam, de villa.
5. Precaria de ipsa villa, dum advivit.
6. Donatio de parva re ad Ecclesiam.
7. Charta interdonationis inter virum & feminam de eorum res.
8. Item alia sine aliqua minuatione.
9. Charta obnoxiationis à patre in filiis facta.
10. Epistola cum in loco filiorum nepotes instituentur ab avo.
11. Charta qui suo nepote aliquid meliorare voluerit.
12. Charta ut filia cum fratres in paterna succedat alode.
13. Si quis extraneo homine in loco filiorum adoptaverit.
14. Pactum inter parentes, de hereditate eorum.
15. Libellum dotis.
16. Si aliquis puella invita traxerit.
17. Qualiter in uno volumine testament. persona condat.
18. Securitas pro homicidio facto, si se pacificaverint.
19. Venditio de villa.
20. Venditio de area infra civitate.
21. Venditio de campo.
22. Venditio de servo aut ancilla.
23. Concambio de villis.
24. Concambio de terra aut vinea vel prato.
25. Cautiones diverso modo factas.
26. Item alia.
27. Item alia.
28. Qui se in servitio aliterius obnoxiat.
29. Charta de agnatione, si servus ingenua femina traxerit.
30. Libellum repudiij.
31. Mandatum.
32. Ingenuitates diverso modo factas.
33. Item ingenuitates alio modo post discessum.
34. Item alia adhuc alio modo.
35. Evacuatoria de cautione, si non invenitur.
36. Si quis aliquis servo suo aut gasindo aliquid concedere voluerit.
37. Gestæ juxta consuetudinem Romanorum, qualiter donationes vel testamenta legantur.
38. Mandatum ad gestæ.
39. Epistola si aliquis rem Ecclesie ad usum habeat, & de sua proprietate aliquid donet.
40. Præstaria de re Ecclesie ab Episcopis facta.
41. Precaria, qui rem aliterius satire vult & non potest, post & precaria.
42. Indicalum cum Episcopus ad alium in resurrectione Domini eulogias dirigit.
43. Rescripto ad Episcopo de visitatione.
44. Quomodo ad Rege, Regina, vel Episcopo post nativitate Domini visitatione directa scribatur.
45. Item alia de nativitate Domini.
46. Commendatitias litteras ad Episcopo jam cognito.
47. Item commendatitias litteras ad Abbate noto.
48. Supplicatorio pro eo qui de monasterio regreditur, aut illo qui ingredi voluerit.
49. Indiculum generale ad omnes homines.
50. Indiculo commendatario ad viris inlustris laicis.
51. Indiculum ad omnes potentes palatinos, maxime ad cognitos sibi.
52. Qualiter pro nativitate filij Regis ex ordinatione dominica domesticus de villas Regis ingenuitates facere debeat ad servientes.